

gældende forfatningsret i de fleste parlamentariske lande ske ved opløsning og nyvalg. Der kan imidlertid være tilfælde, hvor denne udvej ikke skønnes ønskelig, men hvor det anses for bedre at isolere konflikten til et ganske bestemt sagligt spørgsmål og alene forelægge dette for vælgerne. Som eksempler på sådanne situationer kan anføres afstemningen i Australien, 1916, om tvungen værnepligt og afstemningen om de vestindiske øers afståelse i Danmark samme år, se bet. I, bil. A, henholdsvis 22 og 35.

Den egentlige frivillige afstemning forudsætter efter den forud opstillede definition, at beslutning herom fattes af lovgivningsmagten, altså af kongen og rigsdagen i forening (ved lov). Måske ville det — betragtet ud fra den parlamentariske funktion, der her tillægges folkeafstemningen — være rigtigt også at give hver af parterne for sig adgang til at søge en begrænset saglig konflikt løst ved referendum, hvilket altså vil sige, at beslutning herom kan fattes henholdsvis af parlamentet (eventuelt et af tingene) og af kongen (regeringen). I tilfælde af tokammer-system vil det frivillige referendum også kunne tjene til løsning af en konflikt mellem de to ting (såfremt ikke andre og mere hensigtsmæssige metoder hertil er hjemlede). Der foreligger da efter de overfor opstillede definitioner *særlige former af fakultativt referendum*.

Jeg mener, at det heraf fremgår, at parlamentarisk referendum, specielt voldgifts-referendum indtager en særstilling, fordi det tjener andre formål end det klassiske folkeafstemnings-institut. Det omfatter foruden det egentlige frivillige referendum (efter beslutning af lovgivningsmagten) også de fakultative former, hvor beslutning træffes henholdsvis af parlamentet alene (eller et af dets ting) eller af kongen. Jeg vil mene, at det vil være hensigtsmæssigt at gøre indførelse af folkeafstemning i denne form til genstand for særskilt overvejelse. Indførelse af referendum i denne form er det mindre skridt, der ikke udelukker, at man, om man finder det ønskeligt, kan gå videre. Det afviger mindst fra hidtil gældende ordning og bryder ikke med det repræsentative demokratis principper.

I dette foreløbige memorandum, der væsentlig bygger på de svenske betænkninger, følges imidlertid den svenske arbejdsplan, hvorefter hovedsondringen er den mellem konsultativ og decisiv folkeafstemning.

Konsultativ folkeafstemning.

A. Sammenlignende oversigt over instituttets forekomst på grundlag af bet. I, bil. A.

Intetsteds — bortset fra to schweiziske kantoner — forekommer konsultativt referendum som lovfæstet institut. Kun i Belgien og Frankrig har der været planer fremme om indførelse af konsultativt referendum som varigt lovfæstet institut, men de bagved liggende hensyn og argumenter har i virkeligheden peget mod almindeligt decisivt referendum. Når man har valgt den konsultative form; har det været, fordi man derigennem mente lettere at kunne bryde modstanden mod referendum-tanken (88, jfr. 86).

Konsultativt referendum er i enkelte situationer blevet benyttet til afgørelse af vigtige principsspørgsmål, og man har da valgt den konsultative form, fordi alene denne er blevet anset for forenelig med forfatningen.

Særlig tydelig fremtræder dette i forskellige stater i U.S.A., hvor domstolene i vidt omfang har underkendt gyldigheden af decisive afstemninger. Domstolene har ligefrem givet anvisning på denne udvej (14—15).